

**Копиця І.М., магістрант, V курс, гр. ФКМ-2, ІОФ
Науковий керівник – д.е.н., професор Петрук О.М.,
Житомирський державний технологічний університет
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО
МОНІТОРИНГУ В БАНКІВСЬКІЙ УСТАНОВІ**

Увійшовши в процес глобалізації, Україна зіткнулась з такими проблемами як нелегальний сектор економіки, фінансовий тероризм, легалізація (відмивання) доходів. З кожним роком “тіньового капіталу” стає все більше. Важливим є взяти всіх необхідних заходів для запобігання поширення легалізації незаконних доходів та розвитку нелегального сектору економіки. Одним із основних методів протидії є фінансовий моніторинг в банківських установах, оскільки саме через банки проходить 80% нелегальних грошових потоків.

Проблему здійснення фінансового моніторингу в банках України досліджували О. Барановський, С. Дмитров, А. Єжов, В. Коваленко, М. Колдовський, Т. Медвідь, О. Меренкова, А. Мещеряков, В. Рисін, І. Ткачук, та інші.

Відповідно до Положення “Про здійснення банками фінансового моніторингу”, а також Закону України “Про банки і банківську діяльність” до загальних вимог здійснення фінансового моніторингу в банку відносять:

- виявлення і реєстрація банками фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу;
- ідентифікація клієнтів;
- надання банками спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу інформації у відповідності з вимогами законів України з питань протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Існує ряд проблем, вирішення яких є необхідною умовою побудови ефективної системи фінансового моніторингу. Їх умовно можна розділити на проблеми загальнодержавного характеру та проблеми внутрішньобанківського характеру.

До першої групи відносять:

- відсутність погоджених нормативних визначень понять “легалізація” (чи “відмивання”), “незаконний дохід”, “злочинний дохід” і багатьох інших понять;
- відсутність погоджених процедур попередження, розслідування і покарання за злочини відповідної категорії;
- відсутність ефективної стабільної системи підготовки фахівців, які володіють технологіями розслідування злочинів, пов’язаних з легалізацією (відмиванням) незаконних доходів, включаючи навичку пошуку та ідентифікації коштів, розташованих в офшорних зонах;
- обмежена можливість обміну інформацією з міжнародними правоохоронними органами та Інтерполом та недостатня практика спостереження за сумнівними фінансовими операціями;
- невідповідність чинних законодавчих та нормативно-правових актів, які мають бути спрямовані на зміну різних процедур фінансового моніторингу в державних органах і в суб’єктах первинного фінансового моніторингу, рекомендаціям FATF.

Проаналізувавши різні підходи до вирішення даних проблем, ми пропонуємо наступні кроки до вдосконалення системи фінансового моніторингу:

- необхідно розробити методології та методики порівняльного аналізу норм кримінально-правового законодавства, скласти порівняльно-термінологічні словники, які мають досить точно позначати міру збігу (ототожнення) понять, що використовуються у правозастосуванні;
- розробка та прийняття погоджених процедур попередження окремих видів злочинів, боротьба з якими відноситься до міжнародних пріоритетів, може набути необхідного рівня ефективності лише у випадку прийняття спеціальних міждержавних програм боротьби зі злочинністю, що мають статус нормативного правового акта;
- створення мережі базових закладів освіти, розробку спеціалізованого навчального курсу, учбово-методичного комплексу до нього, що включає можливість дистанційного навчання з використанням глобальної комп’ютерної мережі, створення механізму підготовки та підвищення кваліфікації викладачів з юридичних та економічних дисциплін;
- розробка і впровадження програм обміну навичками та досвідом з іншими країнами у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- удосконалення нормативно-законодавчої бази у сфері фінансового тероризму орієнтуючись на закордонний та світовий досвід.

Основними внутрішньобанківськими проблемами здійснення ефективного фінансового моніторингу є:

- Ідентифікація клієнта та виявлення операцій, належних до легалізації незаконних доходів.

Досвід західних банків, аналіз і оцінка їх підходів до боротьби з легалізацією незаконних доходів та протидії фінансуванню тероризму дозволив виділити наступні внутрішньобанківські інструменти (політики): “знай свого клієнта”; “знай операції свого клієнта”; “знай клієнтів свого клієнта”; “знай своїх партнерів по бізнесу”; “знай своїх співробітників”.

Політика “знай свого клієнта” стосується ідентифікації клієнта і розуміння суті діяльності.

Політика “знай операції свого клієнта” передбачає оцінку відповідності операції, що хоче провести клієнт, суті його діяльності.

Політика “знай клієнтів свого клієнта” пересікається з ідентифікацією клієнтів, однак має дещо іншу направленість. Згідно з цією політикою банки повинні ідентифікувати осіб з якими має справу клієнт банку.

Політика “знай своїх партнерів по бізнесу” має на увазі створення єдиних правил, за якими б діяли банки. Це дозволить скоротити витрати часу і праці на повторну ідентифікацію клієнта, що вже був ідентифікований в іншій установі.

Політика “знай своїх співробітників” застосовується при прийнятті на роботу співробітника, особливо на відповідальну посаду. Згідно з даним підходом банк створює власну базу даних недоброчесних співробітників – осіб що були замішані у операціях з відмивання грошей або інших фінансових махінаціях.

Дана система ідентифікації клієнтів є досить простою та ефективною. Для підтвердження достовірності фактів легальності операції рекомендуємо застосовувати додаткові заходи щодо ідентифікації клієнтів, а саме: перевірку ідентифікаційних даних; витребування додаткових документів, зокрема про фінансовий стан; встановлення складу засновників юридичної особи; з’ясування дійсних власників; зіставлення розміру зареєстрованого та сформованого статутного капіталу; перевірку відповідності фінансових операцій звичайній діяльності клієнта; встановлення відповідності фінансових операцій фінансовому стану клієнта; встановлення мети проведення фінансових операцій; оцінку розміру та джерел існуючих та очікуваних надходжень; встановлення джерела походження і способів переказу (внесення) грошей, що використовуються в операціях; встановлення пов’язаних осіб.

Також нами запропоновано досить інноваційний метод виявлення осіб, що намагаються легалізувати незаконні доходи – проведення анкетування використовуючи психологічні методики; використання новітніх технологій, за допомогою яких фіксується психо-фізіологічний стан особи та визначається ступінь нервового напруження, що і говорить про приховування фактів щодо джерел одержання доходів. Розробка таких систем відбувається у науково-дослідних інститутах і є досить витратною. В першу чергу, в інноваційних проектах має бути зацікавлена держава. Адже саме до Держбюджету щорічно не потрапляють мільярди гривень. Схожі системи запровадженні в найбільших казино світу та успішно працюють.

Розглядаючи проблему щодо виявлення операцій легалізації доходів, ми пришли наступних висновків:

у світі діє 3 моделі моніторингу операцій:

- 1) повідомлення вповноваженого органу про всі операції, сума яких перевищує нормативно встановлену межу;
- 2) інформування про операції, що викликають підозру;
- 3) заборону на здійснення великих операцій з готівковими коштами.

Поєднання усіх трьох моделей забезпечить найефективнішу систему моніторингу операцій клієнтів банку.

Існує чимало питань, які потребують ґрунтовного аналізу. Сума “тіньового” капіталу щороку зростає, що негативно впливає на науково-технічний, політичний, соціально-економічний розвиток держави. Необхідна розробка і впровадження інноваційних інструментів боротьби з легалізацією доходів, орієнтація на стратегічні цілі та побудова ефективної системи фінансового моніторингу.